У історичній частині міста, на південному схилі Замкової гори, поряд із середньовічним замком розташований один із перших на Україні музеїв просто неба – Закарпатський музей народної архітектури та побуту. Музей було відкрито 27 червня 1970 року.

Планування музею співставлене з географічною картою Закарпаття. Експозиція музею обмежується оборонною лінією замку та стрімкими схилами гори. Із заходу на схід розміщені житла і садиби українців низовинних районів - долинян, етнографічних груп – бойків та гуцулів, а також по одному житлові угорського та румунського населення краю. Кількість музейних пам'яток народної архітектури – 7 садиб, 6 житлових будівель, церква, дзвіниця, школа, кузня, млин, ступа-сукновальня, корчма.

Унікальна скарбниця пам'яток народної архітектури Закарпаття формувалася, розвивалася і збагачувалась творчою думкою будівничих попередніх поколінь і корінняими своїми сягає у давньослов'янську і староукраїнську культурну основу.

Типи народного житла, створені протягом складного історичного розвитку закарпатського села, відтворюють життя і побут селянства краю у минулому.

Експозиція музею – це нетлінні скарби матеріальної і духовної культури народу, шедеври народного зодчества – творіння умільців-теслів, бондарів, мосяжників, гончарів, ткаль, вишивальниць – справжніх художників, які володіли природженим хистом і химерною фантазією.

Цей фотоальбом не обіймає весь обсяг фактичного музейного матеріалу, але кожен, хто відвідає Закарпатський музей народної архітектури та побуту, дістане незабутні враження та радість пізнання.

One of the first Ukrainian open-door museums of Folk Architecture and Life is situated in the ancient historical part of the city behind the premises of the Castle, upon the picturesque southern slope of Castle Hill. It was open on June 27, 1970. The Museum planning is akin to the geographical map of Transcarpathia, and its exposition is bound by the castle defensive line and steep slopes of the very hill. The dwellings and homesteads are situated along West-East axis, and represent multiethnicity of Transcarpathia. These dwellings and homesteads from dales and mountains belonged to Ukrainian ethnic groups of Lemkys, Boykos, Hutsuls, to Hungarians, Rouminians. Thirty five basic objects, i.e. architectural forms, comprise seven homesteads, six dwellings, a church, a blacksmith's, a watermill, a fuller, a tavern, a schoolhouse built of wood. These buildings represent architectural and building mastery beginning with the end of the 18th century, and finishing with the first half of the 20th century.

Inside You can find original agricultural tools, looms, joiner's benches, anvils and hammers, musical instruments, kitchen utensils, embroidered and bedecked clothes, wicker baskets, cradles, tables and stools, clayware, embroidery and laces, folk paintings and woodwork of all types, i.e. those things that made people's life fulfilled in all their travails, sorrows and joys.

City dwellers of the 21st century will, we hope, stop for a moment to ponder about the essence of living and life inside this arrested moment of the past.

Хата кінця XVIII ст. із села Оріховиці Ужгородського району. Представляє архітектуру та побут населення низовинних районів краю. Забудова П-подібної форми. У її комплекс входить дерев'яна рублена хата, паралельно до неї, у глибині двору, розташувався хлів і стодола під спільним дахом, ближче до вулиці знаходився колодязь-журавель.

The Orikhovytsa country house of the 18 c., Uzhhorod district represents a typical architecture of valleys with П-shape structures. The whole complex consists of a wooden house with a parallel pigsty, chicken coop; a cow shed and a barn were under one roof in the centre of the yard; its draw-well with a lifting lever was closer to the public road.

Хата з села Ракошина Мукачівського району. Побудована у 1869 році.
Типове тридільне житло селянина-хлібороба, характерне для народного будівництва долини ріки Латориці. На подвір'ї розташована двоярусна споруда: кіш-комора для зберігання та сушки зернових культур.

Rakoshyno country house of 1869, Mukachevo district. The passage divided the country house into two parts: a small room and living premises which were a kitchen and a sleeping place at the same time. The yard contained a shed-kish for drying grain and maize before the house's windows for the proprietor to have a guarding eye on it.

Хата з села Довгого Іршавського району другої половини XIX ст.
Трьохкамерний тип житла. Стіни з кругляків обмазані глиною і пофарбовані в голубий колір, що надає зовнішньому вигляду особливої декоративної виразності.
Наявність у сінях гончарного круга, різноманітного ужиткового глиняного посуду в хаті та гончарної печі надворі свідчать про рівень розвитку гончарної справи на Закарпатті.

Dovhe country house of the second half of the 19th c., Irshava district, with a potter-wheel pottery. The very house contained at its entrance a stove with a table-chest decorated with carvings, and a stool cut out of one chunk of wood. The wheel pottery and a number of potter's tools are in the passage. Irshava has always been known for its pottery art.

Хата кінця XIX ст. із села Стеблівки.
Репрезентує тип народного житла Закарпаття, який побутував на півдні Хустського і Тячівського районів. За плануванням хата дводільна з ізольованими приміщеннями.
На схилі гори, серед запашної зелені трав і квітів, розташована старовинна пасіка, яка представлена вуликами-дуплянками.

Steblivka country house of the end of the 19th c., Khust district is presented here in different guises. It consists of a living room and an isolated pantry; its walls are of oak, covered with clay and painted blue. In the 20c. the house was reconstructed, i.e. the pantry was turned to an additional room. Its four-pitched roof is steep and 3 times higher than its frame-work.

Привітна і чепурна хата із села Бедевлі Тячівського району збудована у 1888 році. Трьохкамерний тип житла (хата+сіни+хата). Постійний контакт населення із сусідами гуцулами, румунами та угорцями позначився на формуванні ряду специфічних ознак матеріальної та духовної культури, які проявляються в архтектурі та оздобленні житла. Інтер'єр житла свідчить про характер господарства, розвиток домашніх промислів і ремесел, про рівень народного мистецтва.

Bedevlya country house of the end of 1888, Tyachiv district, consists of a small room, a passage and a living room. The small room's windows traditionally faced the public road. It was always neat, and expected guests any time with embroidered towels, table-cloths, home-made wool bedcovers. A table-chest and a bench-trunk had two functions: they were storages for clothing, and places to sit on and at.

Монументальні в'їзні ворота перед хатою із села Середнього Водяного Рахівського району – одна з найвиразніших ознак румунського побуту. У їх зведенні проявились кмітливість, художній смак народних будівничих.

Плетена споруда-кіш на подвір'ї хати з села Бедевлі Тячівського р-ну, призначена для зберігання качанів кукурудзи, привертає увагу оригінальним пластичним вирішенням форми, що свідчить про вправність майстрів лозоплетіння.

The shed-kish. A Rumunian gate. Corn-cobs were well ventilated and dried in this shed. A big roofed gate leading to the house from Serednye Vodyane, Rakhiv district, was typical of Rumunians testifying to a solid landlord's status.

Культуру угорського населення Закарпаття кінця XIX ст. репрезентує хата із села Вишково Хустського району.

Зовнішній вигляд хати, напіввідкрита галерея з елементами декоративного різьблення, чотирисхилий дах з влаштованими димниками та високий кам'яний фундамент, на якому збудоване чотирьохкамерне житло, розповідають про майстерність і неабиякий мистецький хист майстрів-будівельників.

У об'ємно-просторовому вирішенні інтер'єру відчутний вплив міської культури кінця XIX ст.

Vyshkovo country house of 1879, Khust district, represents Hungarian houses of Transcarpathia. It stands upon a high stone foundation surrounded with a half-closed gallery; a cellar for vegetables and fruit has its door in the foundation. The "new" trends in organizing the family is of great interest.

Ґражда з села Стебного Рахівського району.

Побутуванню ґражди сприяли фізико-географічні умови Гуцульщини, пастівницький характер полонинського господарства та залишки родової общини. З появою сіл ґражда поступово зникає.

Гуцульська садиба являє собою замкнутий двір, огороджений з усіх боків зрубною стіною та забудований по периметру у два ряди. Перший ряд складає трикамерне житло (хата-лівачка+сіни+хата-правачка) з прилаштованими до нього коморами та притулами для овець, другий ряд – хлів та дворові комори.

Про співочу поетичну душу гуцулів говорять музичні інструменти: цимбали, скрипка, сопілки, трембіта. Існує легенда про те, як три брати вівчарі попросили старого майстра зробити інструмент, який би відганяв звірів та скликав овець, і щоб його чути було на всі Карпати. І зробив майстер із ялиці, у яку влучила блискавка, довгу трубу. Змазав по середині та ззовні овечим жиром, щоб не розсихалася. Задув – і понеслись над горами й полонинами звуки. І віддав інструмент майстер трьом братам… Може, тому й трембіта.

Hrazhda-estate from Stebne, Rakhiv district originated at the end of the 19c.

The type of estates is characteristic of Hutsuls: a closed yard is formed by the very house, other premises, and thick tall wooden walls in between. The dwelling has three cameras with the pantry and sheep-fold. The second row of the buildings contains the yard's pantries, cowshed and barn. Both wild beast of the mountains and "unasked" guests, made the Hutsuls build almost fortresses called "hrazhdas". In a corner of the house one sees a "trembita", a sheepbreeders' musical pipe with which one interesting legend is connected… Long, long ago a musical master of cymbals, violins, whistles, flutes lived alone, and three brothers-shepherds begged him to make such a loud pipe that its sounds would be heard all over the mountain valleys, and would scare off wild beasts. The old master found a lightning split-fir from which he made a long-long pipe, glueing it with a pine tar; he greased it with sheep's fat, and blew it, waking all the shepherds, and then handed it to the three brothers. Thus, the legend's brothers gave their collective name to the most popular Carpathian musical wonder.

Народне житло гуцулів Закарпаття XVIII ст. представляє хата із селища Ясіня (присілок Кевелів) Рахівського району.

Сувора і мужня краса цього краю позначилася на будівельній творчості горян. Про монументальність споруди свідчить зруб, зведений з чотирьох ясенових напівколод.

Yasynya country house, Rakhiv district was built more than 250 years ago, using only 4 ash split-logs for every wall.

Бойки створили чудові зразки народного будівництва, окремі з яких дійшли до наших днів.

Будови вражають досконалістю форм і пропорцій. Просто і досконало зведена курна хата з села Рекіти Міжгірського району початку XIX ст.

Repyne country house, Mizhhirya district, was built at the start of the 19th c. and had a three-camera structure. Its heating and cooking stove had no chimney, and smoke was leaving the room both through the opening in the ceiling and through windows and doors.

In the centre of the room's table stood a large wooden plate that should scare off evil spirits, and serve its direct function.

Примітною особливістю бойківського житла є високий солом'яний дах, який у декілька разів перевершує видиму частину зрубу, що особливо помітно на прикладі хати першої половини XIX ст. з села Гукливого Воловецького району.

Hooklyve country house, Volovets district, originated in the first half of the 19th c. It had a peculiar plan: its room was situated between the passage and the pantry; the joiner's bench in the passage with a number of tools betrays the profession of the family's head, and seems to preserve warmth of his hands, making practical and useful things for all the community.

Досвід найбільш оптимального використання вузької ділянки для забудови визначив тип садиби, у якій жилі її господарські будівлі розміщені у ряд під одним дахом. Така забудова дістала назву „довга хижа". У гірських важкодоступних місцях нашого краю збереглися прадідівські „довгі хижі", прикладом якої є хата першої половини XIX ст. з села Гусного Великоберезнянського району. У інтер'єрі житла відтворено процес виготовлення полотна і сукна з льону, конопель і вовни, з якого шили народне вбрання та речі домашнього вжитку.

Hoosyne country house from Velyko-Berezny district was built in the first half of the 19th c., exploiting old ways of using a limited plot in the mountaineous area, and practically for having all things at hand under one roof during long snowy winters. It is "a long house" or "khyzha" almost 19 m. long with five premises: a passage+a room(khyzha)+a pantry+a fold+a cowshed. A weaver's loom tells of toils of the family's every member.

Школа із села Синевірської Поляни Міжгірського району – пам'ятка народного будівництва другої половини XIX ст.

The schoolhouse from Synevyrska Polyana.

Серед технічних споруд привертає увагу відвідувачів у музеї млин із села Колочави Міжгірського району, валило, ступа-сукновальня. Поширенню водяних млинів на Закарпатті сприяла велика кількість гірських струмків і швидкоплинних річок.

A Mill. Water mills have been known in the region since the 16th c. where speedy brooks created excellent conditions for harnessing water energy to perform useful jobs for men.

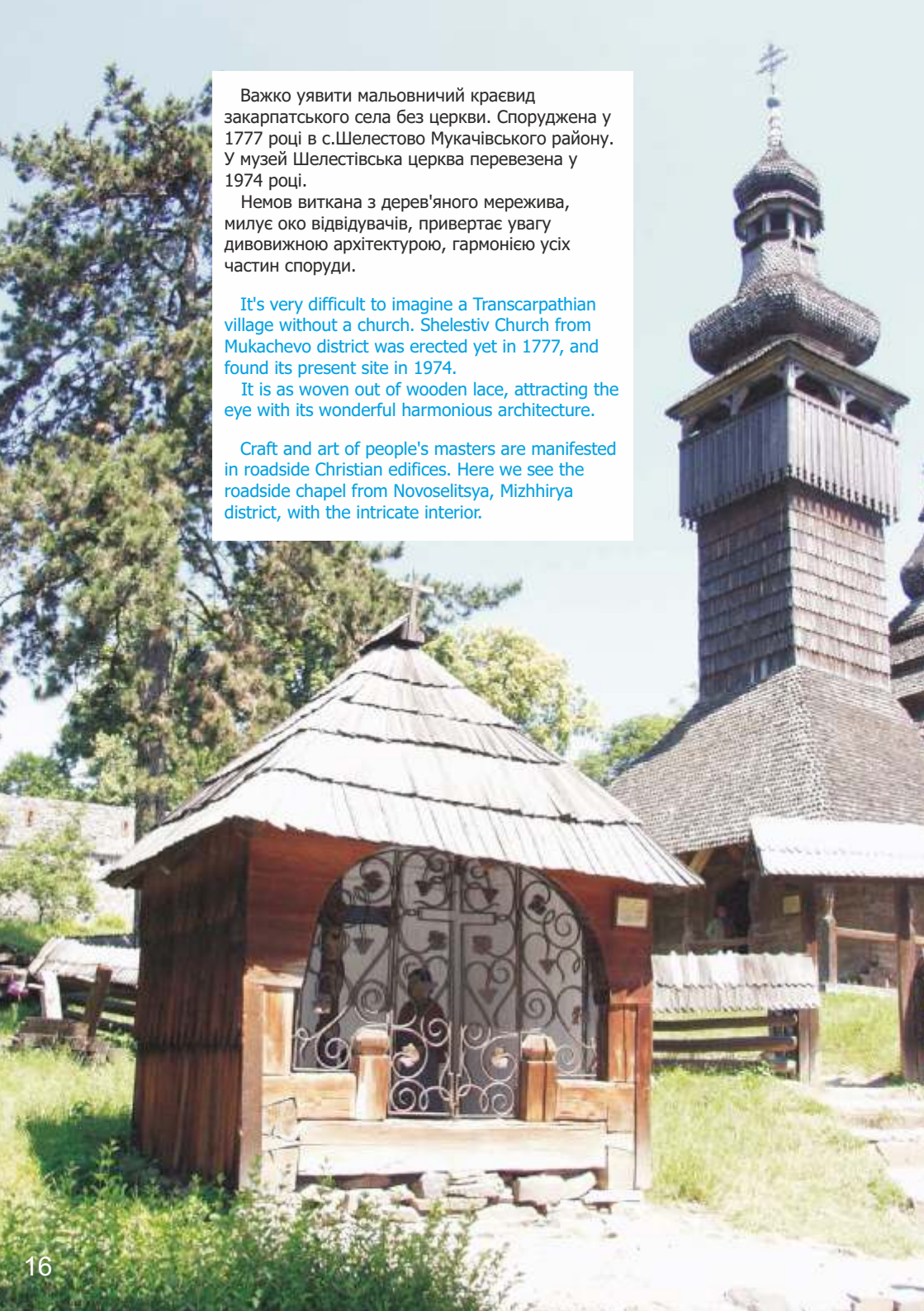
Хата із села Тибави Свалявського району є одною із найстаріших у музеї. Це типова для даної місцевості трьохкамерна будівля: хата+сіни+комора. За думкою деяких дослідників, у цій хаті проживали батьки і, напевно, народився сам видатний історик, етнограф, філософ, дослідник болгарської культури В. І. Венелін-Гуца (1802-1839). Пам'ятники йому встановлені у Москві та Софії.

Tybava's house from Svalyava district is one of the oldest in the museum, and represents a pre-mountainous building craft: a three-camera building: room-passage-pantry.

Jury I Venelin Hytsa parents are believed to have lived there. Jury I Venelin Hytsa (1802-1839) turned to be a noted historian, ethnographer, philologist of Bulgaria

Важко уявити мальовничий краєвид закарпатського села без церкви. Споруджена у 1777 році в с.Шелестово Мукачівського району. У музей Шелестівська церква перевезена у 1974 році.

Немов виткана з дерев'яного мережива, милує око відвідувачів, привертає увагу дивовижною архітектурою, гармонією усіх частин споруди.

It's very difficult to imagine a Transcarpathian village without a church. Shelestiv Church from Mukachevo district was erected yet in 1777, and found its present site in 1974.

It is as woven out of wooden lace, attracting the eye with its wonderful harmonious architecture.

Craft and art of people's masters are manifested in roadside Christian edifices. Here we see the roadside chapel from Novoselitsya, Mizhhirya district, with the intricate interior.